

Musernes skønneste kor

*Mytologiske fortællinger i Pindars og Bacchylides' epinikier*¹

af Kristoffer Maribo

Indledning

De græske korlyrikere Pindar (522 f.Kr. - 440 f.Kr.) og Bacchylides (520 f.Kr. - 450 f.Kr.) levede på samme tid. De skrev inden for de samme korlyriske genrer, og de komponerede epinikier til fejringen af nogle af de samme sejre. Denne artikel vil med udgangspunkt i sangene til Pytheas fra Aigina for hans nemeiske sejr i 485/483 f.Kr. (Pindars *Nemea* 5; Bacchylides' *Ode* 13) og til Hieron af Syrakus for hans olympiske sejr i 476 f.Kr. (Pindars *Olympia* 1; Bacchylides' *Ode* 5) undersøge Pindars og Bacchylides' brug af mytologiske fortællinger i deres epinikier. Langt størstedelen af de epinikier, vi har bevaret, fortæller en eller flere myter, hvis funktioner længe har optaget store dele af Pindar- og Bacchylidesforskningen.² Jeg vil i denne artikel undersøge, hvilke temaer digterne lægger vægt på i deres myter; hvordan digterne fortæller disse myter; og endelig hvordan myterne interagerer med de øvrige dele af de sange, hvori de optræder.

Artiklens omfang tillader ikke en gennemgående analyse af samtlige Pindars og Bacchylides' epinikier. Jeg håber i stedet, at jeg med artiklen vil kunne give læseren en introduktion til centrale temaer og fortælleteknikker i Pindars og Bacchylides' mytefortællinger samt et overblik over væsentlige forskelle og ligheder i deres brug af myter. Artiklen fokuserer på Pindars og Bacchylides' epinikier, og jeg inddrager derfor kun i begrænset omfang deres øvrige korlyriske produktion. Alle oversættelser fra græsk til dansk er mine egne.

-
1. Denne artikel er en let bearbejdet version af min bacheloropgave i klassisk græsk, indleveret til bedømmelse ved Københavns Universitet 3. januar 2014. Jeg er min vejleder David Bloch, Lea Cæcilie Jensen og Thomas Heine Nielsen taknemmelig for rettelser, kommentarer og ændringsforslag.
 2. Se detaljeret forskningsbibliografi fra 1934-87 hos Gerber (1990: 7-98; 1989: 97-267). Se også den forskningshistoriske introduktion hos Köhnken (1971: 1-18).

Epinikion

Pindar og Bacchylides skrev hovedsageligt epinikier til tre grupper af sejrherre, henholdsvis herskere, senioratleter og junioratleter.³ Et *epinikion* består af en række mere eller mindre obligatoriske elementer. De vigtigste elementer er følgende:

1. En eller flere bønner til guderne.
2. Referencer til sejrstedet, sejrherren og hans hjemby.
3. En eller flere gnomer, eller maksimer, der indeholder udsagn af almen gyldighed.
4. En eller flere mytefortællinger.
5. Refleksioner over digterens og poesiers rolle.⁴

Jeg mener, at mytefortællingerne bedst kan forstås, hvis de læses i forbindelse med de øvrige elementer i epinikierne. Jeg tilstræber derfor i mine analyser af de fire centrale sange at gennemgå dem fra begyndelse til slutning, så forholdet mellem sangenes enkeltdele vil kunne fremgå klartest muligt.

Elroy L. Bundy gjorde i 1962 opmærksom på, at alle dele af et *epinikion* i udgangspunktet er til for at rose sejrherren, om end han satte det en anelse på spidsen ved at hævde: "there is no passage in Pindar and Bacchylides that is not in its primary intent encomiastic."⁵ Mine analyser i denne artikel vil vise, at mytefortællingerne i Pindars og Bacchylides' epinikier som regel er lovprisende i udgangspunktet, men at de ofte har helt andre ambitioner under overfladen. Pindar og Bacchylides er efter min mening overvejende moralske i deres mytefortællinger, og ofte er de decideret didaktiske. Dette er i særlig grad tilfældet i sangene til eneherskere som Hieron af Syrakus og junioratleter som Pytheas fra Aigina, til hvem Pindar skrev det *epinikion*, hvormed analysen kan tage sin begyndelse.

3. Hieron var hersker i Syrakus på Sicilien 478-467 f.Kr.; Pytheas var en junioratlet fra Aigina.

4. Se Robbins (1997: 261-262) for en nærmere gennemgang af de enkelte elementer.

5. Bundy (1962: 3).

Kapitel 1. Pindar: *Nemea* 5 (485/483 f.Kr.)

Den græske ø Aigina udgjorde et betydeligt marked for Pindar. Fra perioden ca. 485 - ca. 460 f.Kr. er der bevaret hele ti epinikier til sejrende atleter fra øen, der ligger syd for Athen i Den Saroniske Bugt.⁶ Ni af disse sange indeholder mytologiske fortællinger,⁷ og otte af dem beskæftiger sig med den Aigina-relaterede sagnkreds om Asopos' slægt, som i løbet af det sjette århundrede f.Kr. var blevet en fast bestanddel af øens mytologi.⁸

Nemea 5 dateres til 485/483 f.Kr. og er således et af Pindars ældst bevarede epinikier til en aignetisk sejrherre. Sangen er skrevet i anledning af den unge Pytheas' nylige pankrationsejr i Nemea. Den indeholder to mytefortællinger, der begge omhandler heroen Peleus, og som begge har temmelig opsigtsvækkende temaer. Den første myte, der er ganske kort og brat afbrydes af digteren, omhandler brodermord; den følgende myte, der er væsentlig længere og centralt placeret i sangen, handler om forsøg på bedragerisk forførelse.

Peleus, Telamon og Fokos

Pindar indleder sangen med en forsikring om, at han – i modsætning til skulptører – vil kunne give sejrherren et evigt og vidtrejsende ry (1-2). Han beder sin sang rejse fra Aigina for at meddele, at Pytheas har sejret i Nemea (3-5), og han erklærer, at den unge sejrherre “har æret Aiakiderne / og sin moderby, der er et venligt land for fremmede gæster.”⁹

Benævnelsen af Pytheas' *ματρώπολις* motiverer digtets første mytefortælling. Denne type overgang, hvor benævnelsen af et sted eller en person motiverer en mytefortælling, er hyppigt forekommende hos både Pindar og Bacchylides.¹⁰ Pindar

6. En ellefte sang til en aignetisk atlet, *Pyth.* 8, dateres til 446, mens en tolvte, *Isthm.* 9, er så fragmentarisk overleveret, at kun sejrherrens hjemø kan fastsættes.

7. *Isthm.* 5 indeholder adskillige referencer til Aiakiderne, men ikke nogen egentlig mytologisk fortælling. Det er ikke muligt at vurdere, om *Isthm.* 9 indeholdt mytologiske narrativer.

8. Se Burnett (2005: 19-25) for uddybende forklaring af mytekredsen og dens gradvise etablering på Aigina.

9. *Nem.* 5.8: *Αιακίδας ἐγέραιρεν / ματρώπολιν τε, φίλαν ξένων ἄρουραν*. Jeg benytter gennem hele artiklen Bruno Snell og Herwig Maehlers udgave af Pindars epinikier (Leipzig, 1987).

10. Pindar: *Ol.* 1.25, *Ol.* 6.29, *Ol.* 8.31, *Ol.* 9.42, *Pyth.* 3.8, *Pyth.* 9.5, *Pyth.* 11.7, *Pyth.* 12.6, *Nem.* 1.13, *Nem.* 2.13, *Nem.* 3.31, *Nem.* 4.46, *Nem.* 5.8, *Nem.* 6.45ff., *Nem.* 7.33-35, *Nem.* 10.5, *Isthm.* 5.34,

fortæller, at kong Aiakos' tre sønner, Peleus, Telamon og Fokos, på et tidspunkt beder til, at Aigina må blive fyldt med gode mænd og berømt for sine skibe (9-12). Med denne reference til de tre brødre minder Pindar sit publikum om Peleus' og Telamons mord på deres halvbroder Fokos, som førte til deres eksilering fra øen.¹¹ Peleus måtte flygte til Iolkos, hvor tilhørerne finder ham i sangens anden mytefortælling, mens Telamon flygtede til Salamis, hvor han fik sønnen Aias.¹²

Alt dette hører vi imidlertid ikke fra Pindar. Umiddelbart efter at have nævnt Fokos' fødsel ved havet afbryder han nemlig fortællingen brat:

Jeg har det skidt med at tale om en betydelig handling,
som uden tvivl var uretfærdig,
nemlig om hvordan de forlod den berømte ø,
og en guddom drev
de stærke mænd væk fra Oinona.
Jeg vil standse her – for det er ikke enhver sandhed
der har godt af at vise sit virkelige ansigt.¹³

Lignende afbrydelser af mytefortællinger findes tre andre steder hos Pindar. I *Pythia* 11 (38-40) afbryder han sin fortælling umiddelbart efter, han har nævnt, at Orestes dræbte sin moder og hendes elsker (36-37), hvilket kunne tyde på, at han ikke vil gå yderligere i detaljer med moderdrabet. I *Nemea* 3 (26-27) afbryder han fortællingen, fordi han har bevæget sig for langt væk fra lovprisningen af sejrherren, mens han i *Nemea* 4 (69-72) stopper sin fortælling af tidshensyn. Jeg mener, at Pindar i denne passage stopper sin mytefortælling af samme årsager som i *Pythia* 11, nemlig fordi han ikke vil tale om noget så grufuldt som et brodermord.

Verbet *αἰδέομαι* (14) står som det første i passagen og indtager dermed en central plads. Tolkningen af stykket afhænger i en vis udstrækning af, hvordan man oversætter dette verbum. *Αἰδέομαι* indeholder både en negativ og en neutral ladning. Det kan

Isthm. 7.2-3, *Isthm.* 8.15b-17. Bacchylides: *Ode* 9.4-6, *Ode* 11.37-40.

11. Således også Pavlou (2010: 9).

12. Aias er ligesom Peleus en central figur i Pindars Aigina-digte, jfr. *Nem.* 7.23-30, *Isthm.* 6.27-56 og *Nem.* 8.26-32.

13. *Nem.* 5.14-17: αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν / ἐν δίκῃ τε μὴ κεκινδυνευμένον, / πῶς δὴ λίπον εὐκλέα νᾶσον, / καὶ τίς ἄνδρας ἀλκίμους / δαίμων ἀπ' Οἰνώνας ἔλασεν. / στάσομαι· οὐ τοι ἅπαντα κερδίων / φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει' ἀτρεκές.

betyde at skamme sig over eller være påpasselig med noget, hvorved Pindar vil tydeliggøre, at han ikke bryder sig om at skulle tale om noget så forkasteligt som et brodermord. Denne tolkning vil stemme overens med lignende passager i *Olympia* 1 (28a-29; 52-53) og *Olympia* 9 (36-40). Som Anne Pippin Burnett anfører, kan verbet dog også betyde at nære ærefrygt for noget, hvorved verbet mister dele af sin negative ladning.¹⁴ Jeg mener i modsætning til Burnett, at *αἰδέομαι* i denne passage må bære den første betydning, fordi Pindar, som jeg vil vise længere nede, efter min opfattelse klart lægger afstand til brodermordet.

Derudover udgør tolkningen af *ἐν δίκῃ τε μὴ* (15) en vanskelighed i læsningen af passagen. Den første opgave er at bestemme *τε*. Det vil være oplagt at læse det som et episk *τε*, hvilket vil sige, at det generaliserer *ἐν δίκῃ*. Burnett læser det imidlertid som en konjunktion og oversætter passagen til “both just and unjust”,¹⁵ hvormed hun konkluderer, at “the act of brother-killing is explicitly labelled as ‘a heroic act which cannot be measured according to justice or injustice.’”¹⁶ Dermed må hun underforstå *ἐν δίκῃ* umiddelbart efter *μὴ*, hvilket jeg mener er at strække tolkningen for langt.

Den næste vanskelighed er at bedømme, hvilket ord negationen *μὴ* lægger sig til. J.B. Bury mener, at *μὴ* bibringer usikkerhed og oversætter sætningen til “perchance unrightly made”.¹⁷ Dette tager L.R. Farnell afstand fra i sin kommentar, hvor han anfører, at “*μὴ* does not express doubt, but seemed the more natural negative with the participle.”¹⁸

Pindar-scholierne understøtter Farnells tolkning og er i diametral modsætning til Burnetts teori om, at Pindar skulle være venligt stemt over for brodermordet. Scholien skriver således: “Jeg vægrer mig ved og passer på med, mener han, at gennemgå noget stort, som ikke blev vovet og udført på retfærdig vis.”¹⁹ Jeg er enig med scholien og mener, at Pindar her udøver præcis den samme slags mytekritik som i *Olympia* 1 og *Olympia* 9. Pindar vil ikke tage ugudelige ord i sin mund, og han vil slet ikke tale

14. Burnett (2005: 68-69).

15. Burnett (2005: 59).

16. Burnett (2005: 68).

17. Bury (1965: 90).

18. Farnell (1932: 276).

19. Schol. *Nem.* V 25a. i Drachmann, ed. (1927: 92): *αἰδοῦμαι καὶ φυλάττομαι, φησί, διηγήσασθαι μέγα τι καὶ οὐ δικάως τετολμημένον καὶ πεπραγμένον.*

om guders og heroers foragtelige gerninger.²⁰ Dette kan dog blot indirekte være med til at besvare, hvorfor Pindar i det hele taget fortæller myten.

Mit bud er, at Pindar med myten vil opfordre den unge sejrherre til at udvise broderkærlighed. Pytheas har en lillebroder, Fylakidas, der ligesom storebroderen er en dygtig atlet. Omtrent fem år efter *Nemea* 5 komponerede Pindar *Isthmia* 6 i anledning af Fylakidas' sejr i pankration; og to år derefter skrev Pindar endnu et *epinikion* til Fylakidas, nemlig *Isthmia* 5. I begge disse sange nævner Pindar Pytheas i særdeles flatterende sammenhænge (*Isthm.* 6.57-58; *Isthm.* 5.17-19, 59-61). Broderskabstemaet genfindes i to andre epinikier af Pindar. I *Pythia* 10, der ligeledes er skrevet til en junioratlet, hylder Pindar sejrherrens brødre (69), mens han med myten om Polydeukes og Kastor i *Nemea* 10, skrevet til veteranbryderen Theaios fra Argos, fortæller, hvordan Polydeukes afviser Zeus' tilbud om et evigt liv for at vække sin broder til live igen (79-90). Broderskabstemaet er del af et overordnet familietema, som er hyppigt forekommende i Pindars sange til junioratleter,²¹ og som medvirker til at oplyse de unge sejrherre om vigtigheden af stabilitet og respekt for autoriteter. Disse budskaber fremhæves yderligere i sangens anden mytefortælling om Peleus og Thetis.

Peleus og Thetis

Efter den mytekritiske afbrydelse og en genretypisk gnome (18) vil digteren foretage *μακρά ... ἄλμαθ'* (19-20), "et stort spring", og lande på benene i en ny mytefortælling. Overgangen til denne myte er altså ikke, som i det forrige tilfælde, motiveret af et konkret ord i sangen. Ved at foretage det lange hop lægger Pindar afstand til sin midlertidige afbrydelse og kan dermed vende tilbage til historierne fra Asopos' slægt.

Digteren lander *ἐν Παλίῳ* (22), "på Pelion-bjerget", hvor *Μοισᾶν ὁ κάλλιστος χορός* (23), "Musernes skønneste kor", synger til tonerne af Apollons syvstrengede lyre.²² Idyllen stråler ud af disse vers, som udgør en betydelig kontrast til den forrige mytes underliggende grusomhed og den følgende mytes svig og bedrag. Til lysgudens akkompagnement synger muserne "om den ædle Thetis / og Peleus, og om hvordan Kretheus'

20. Se Rutherford (2011: 113) og Bowra (1964: 285) for supplerende overvejelser om Pindars mytekritik.

21. Eks.: *Pyth.* 8.44-45, *Pyth.* 11.14; 55-58, *Nem.* 4.13-22; 89-92, *Nem.* 6.15-24, *Nem.* 7.98-101, *Isthm.* 5.17-19; 59-61, *Isthm.* 6.57-62, *Isthm.* 8.61-66.

22. En lignende beskrivelse af brylluppet findes i *Pyth.* 3.86-96.

elegante / datter Hippolyta med snyd og bedrag ønskede at få ham / i nettet.”²³ Idyllen på Pelion-bjerget har altså tidligere været i fare, idet en gift kvinde, Akastos’ hustru Hippolyta, hvis mand endda havde rensset Peleus for hans blodskyld, bedragerisk har forsøgt at forføre den unge helt.

Forførelsestemaet behandler Pindar også i *Nemea* 4, hvor Akastos endda har lagt sig i baghold med et sværd (59-60), kun for at blive standset af den gode kentaur Cheiron, mens *Isthmia* 8 beretter om en episode, hvor Zeus og Poseidon kæmper om havnymfen Thetis’ hånd (27). Denne kamp får gudinden Themis imidlertid sat en stopper for, da hun fortæller bejlerne, at Thetis’ søn vil blive stærkere end sin fader, hvis hun får ham med Zeus eller en af hans brødre (31-35a). Zeus og Poseidon beslutter derfor, at de nok hellere må bortgifte den skønne havnymfe til Peleus, som er kendt for sin gudfrygtighed (40).

Aiakos spiller ingen videre rolle i *Nemea* 5, ligesom der heller ikke henvises til Zeus’ og Poseidons bejlerstrid. Derimod indtager Peleus’ lydighed over for guderne en markant plads. Skønt Hippolyta παντὶ θυμῶ (31), “af hele sit hjerte”, tigger og beder om Peleus’ gunst, takker helten nemlig eftertrykkeligt nej:

Hendes højtravende tilnærmelser ophidsede ham,
og han afviste øjeblikkeligt kvinden
af frygt for gæstevenskabets beskytter, fader Zeus’ vrede²⁴

Zeus belønner Peleus for hans afvisning af den udenomsægteskabelige affære med Hippolyta ved at få havguden Poseidon til at tillade, at Peleus bliver gift med havnymfen Thetis (34-36).²⁵ Også i denne passage er det dog værd at lægge mærke til flere af de centrale ord. Det første vers betyder umiddelbart, at Peleus bliver vred over Hippolytas tilnærmelser. Men det kan også, sådan som Jacob Stern bemærker, have visse seksuelle undertoner.²⁶ Disse bliver i givet fald på det bestemteste undertvunget i det følgende vers, hvor ἀπανάατο (33) viser, at Peleus så sandelig afviste Hippolyta.

23. *Nem.* 5.25-27: σεμνὰν Θέτιν / Πηλέα θ', ὡς τέ νιν ἀβρὰ / Κρηθεῖς Ἴππολύτα δόλω πεδάσαι / ἤθελε.

24. *Nem.* 5.32-34: τοῖο δ' ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. / εὐθὺς δ' ἀπανάατο νύμφαν, / ξεινίου πατρὸς χόλον / δείσαις.

25. Parallelt med *Pyth.* 3.95-96.

26. Stern (1971: 171-172).

Aorist-aspektet understreger sammen med adverbiet, at han gjorde det uden tøven, én gang for alle.

Vanskeligere er det at forklare, hvorfor Pindar skriver, at Peleus afviste Hippolyta, fordi han frygtede Zeus' vrede. Burnett bruger dette vers til at betegne Peleus som “an immature youth who has no chance to show heroic courage, or strength of arm, or yet soldierly skill (...) his only action being to reject (...) an illicit sexual proposition, out of fear of Zeus Xenios”, hvilket i Burnetts optik ikke er “a rare inherited virtue but one that is available to all—an inhibiting respect for heaven’s laws.”²⁷

Hermed overser Burnett, at det væsentlige for Pindar at fremhæve ved Peleus ikke er hans atletiske evner eller krigeriske formåen, men derimod hans tiltrækningskraft og gudfrygtighed, i denne sang såvel som i *Isthmia* 8. Burnett har ret i, at gudfrygtigheden er opnåelig for enhver, men som adskillige fortællinger i den græske litteratur bevidner, er det mildest talt ikke alle, der gør brug af den. At Pindar derudover ikke bifalder utroskab giver han utvetydigt udtryk for i *Pythia* 11 (24-26) og *Pythia* 2 (35-36), skrevet små ti år efter *Nemea* 5. Der er intet, der tyder på, at han skulle være af en anden opfattelse i denne sang.

Derudover læser jeg ikke, som Burnett, en slags letkøbt frygt for gudernes vrede ind i *χόλον / δείσαις* (33), men derimod en religiøs, moralsk frygt. Peleus ved, at han vil overskride de religiøse normer for god opførsel i almindelighed og godt gæstevenskab i særdeleshed, hvis han inddrager sig med den gifte kvinde, og derfor gør han det ikke. Denne tolkning understøtter Pindar-scholiasten, når han til passagen skriver: “Og Zeus, mener han, (...) bifalder ham som belønning for hans gudfrygtighed, og han ordnede det således, at han kunne få Thetis som kone.”²⁸

Jeg mener ligesom scholiasten, at Peleus afviser Hippolyta som følge af hans gudfrygtighed, og ikke fordi han som sådan frygter repressalier eller lignende fra Zeus. Denne handling meddeler noget lige så godt om Peleus' karakter, som Pindars fortælling af den tidligere myte viser noget skidt. I begge myter tager Pindar moralsk standpunkt til fortællingen. I den første myte skammer han sig over bristen i sin hovedper-

27. Begge citater: Burnett (2005: 71).

28. Schol. *Nem.* V 62. i Drachmann, ed. (1927: 95): ὁ δὲ Ζεὺς, φησὶν, (...) ἀντὶ τῆς σωφροσύνης ἐπένευσεν αὐτῷ καὶ παρέσχευ ὥστε λαβεῖν γυναῖκα τὴν Θέτιν.

sons karakter, mens han i den følgende myte priser hovedpersonens eksemplariske gudfrygtighed.

Hvor Pindar med den første myte ville fremhæve vigtigheden af et godt og sundt broderskab for sejrherren, vil han med den følgende myte illustrere tre andre eksempler på god menneskelig opførsel, nemlig respekt for guderne, respekt for gæstevener og respekt for ægteskabet. Dette stemmer overens med de resterende dele af sangen, hvori Pindar priser Pytheas' morbroder (40-46), moderby (46-47), træner (48-49) og endelig farfader (50-54), hvormed sangen slutter. Disse emfaser på den unge atlets familiemedlemmer og hans træner understreger dels det familiebetonede tema, som vi så i sangens første myte, og dels den respekt for autoriteter, som vi kan iagttage i sangens anden myte. Dette didaktiske præg, som er typisk for Pindars epinikier til junioratleter, er også til stede i Bacchylides' *Ode* 13, om end på en lidt anderledes måde.

Kapitel 2. Bacchylides: *Ode* 13 (485/483 f.Kr.)

Aigina lader ikke til at have været nogen stor aftager af Bacchylides' epinikier. Faktisk er *Ode* 13 den eneste af Bacchylides' femten bevarede sejrssange, der er skrevet til en aignetisk sejrherre. Seks af disse femten sange indeholder mytologiske fortællinger, og to af dem, *Ode* 5 og *Ode* 13, beskæftiger sig med myter fra episke forlæg.

Ode 13 dateres til 485/483 f.Kr. og er således det ældst daterbare *epinikion* af Bacchylides. Ligesom Pindars *Nemea* 5 er sangen skrevet i anledning af Pytheas' pan-krationsejr i Nemea, og den fortæller ligeledes to forskellige myter. Den ene myte, hvis første del ikke er bevaret, beskriver et af Herakles' kanoniske arbejder; den følgende myte, der fylder godt en tredjedel af sangen, handler om Aias og Achilleus ved Troja.

Herakles og den nemeiske løve

Ode 13 starter bogstavelig talt *in medias res*, for sangens første 44 vers er overvejende tabt.²⁹ Det første sammenhængende stykke, læseren støder på, er versene: "for arrogant vold / vil han sætte en stopper ved at introducere retfærdighed for de dødelige."³⁰

29. Enkelte brudstykker af ord, såsom <K>ΛΕΙΩ, v. 9, kan læses. Cf. Jebb (1905: 168), hvor papyrussen er transkriberet.

30. *Ode* 13.44-45: ὕβριος ὑψινόου / παύσει δίκας θνατοῖσι κραινών. Jeg benytter gennem hele artiklen Bruno Snell og Herwig Maehlers udgave af Bacchylides' digte (Leipzig, 1970).

Subjektet til denne sætning er underforstået og kan endnu ikke anes. De følgende vers giver dog gode ledetråde ved at meddele, at “sådan en hånd, tung for nakken, / lagde Perseus’ efterkommer / på den kødædende løve / med alle mulige slags tricks.”³¹

En meget berømt efterkommer af Perseus er helten Herakles, som endda stammer fra Danaës søn på såvel mødrene som fædrene side.³² Herakles er da også kendt for at have kæmpet med to løver, henholdsvis den kithæriske og den nemeiske.³³ Παντοίαισι τέχναις, “med alle mulige slags tricks” (49), giver læserne et vink om, at Herakles her i passagen kæmper med den uhandterlige nemeiske løve, hvilket sangens følgende vers yderligere underbygger:

For den brændende, menneskebetvingende
bronze ville ikke gennembore
dens utilnærmelige krop, og
sværdet blev bøjet
bagover. Jeg erklærer hermed,
at på dette sted vil den sveddryppende kamp
om sejrskransen i pankration
udspille sig for hellenerne.³⁴

Den kithæriske løve krævede ifølge traditionen ikke den store kamp at få bugt med, og Herakles flåede den uden videre “med sine bare næver”.³⁵ Anderledes var det med den usårlige løve fra Nemea, som helten ikke kunne få ram på med sine våben. Han lukkede derfor løven inde i dens hule og kvalte den.³⁶ Alt dette berører Bacchylides i passagens første fem vers. At løven er fra Nemea er en oplagt reference til De Nemeiske Lege, hvor Pytheas netop har vundet sejrskransen i pankration.

31. Ode 13.46-49: οἶαν τινὰ δύσλοφον ὦ- / μιστᾶι λέοντι / Περσείδας ἐφίησι / χεῖρα παντοίαισι τέχναις.

32. Tortzen (2005: 143; 147).

33. Pindar lader Herakles referere til sin kamp med den nemeiske løve i *Isthm.* 6.47-49.

34. Ode 13.50-57: οὐ γὰρ] δαμασίμβροτος αἰθων / χαλ]κὸς ἀπλάτου θέλει / χωρε]ῖν διὰ σώματος, ἐ- / γνάμ]φθη δ' ὀπίσσω / φάσγα]νον· ἧ ποτέ φαμι / τᾶιδε] περι] στεφάνοισι / παγκ]ρατίου πόνον Ἐλ- / λάνεσσιν ἰδρώεντ' ἔσεσθαι.

35. Tortzen (2005: 148-149).

36. Se Tyrrell (2002: 69-71) for en beskrivelse af de forskellige versioner af myten om den nemeiske løve.

Hvad Pytheas' sportsdisciplin pankration angår, er passagens, og dermed denne mytefortællings, sidste fire vers interessante at mærke sig. En jeg-person, som R.C. Jebb, på baggrund af samtidige vasemalerier, forestiller sig er gudinden Athene,³⁷ er ved at færdiggøre sin fortælling om Herakles' kamp med den nemeiske løve, og hun forudser nu, at hellenerne i fremtiden på det selv samme sted vil kæmpe om sejren i pankration. Samtidig med, at Bacchylides sidestiller Pytheas med den store helt Herakles, fortæller han altså en ætiologisk myte om oprindelsen til pankration som sportsgren.

Denne ætiologi suppleres af myten i *Ode* 9, som Bacchylides komponerede i anledning af Automedes fra Fleios' sejr i Nemea, hvor "Argeiernes udvalgte mænd for første gang / dyrkede atletik til ære for Arkemoros, som en kæmpemæssig / slange med flammende øjne dræbte, mens han sov".³⁸ Arkemoros var søn af Nemeas konge Lykurgos, og hans død blev af den argeiske hær, der gjorde ophold i Nemea på vej til Theben, vurderet som et dårligt varsel for den videre ekspedition.³⁹ Mens Bacchylides altså i *Ode* 9 fortæller om oprettelsen af De Nemeiske Lege, skildrer han i *Ode* 13 etableringen af pankration som sportsgren.⁴⁰ Dermed fortæller den udefinerede jeg-person en myte, som både beskriver en kamp for indførelsen af retfærdighed blandt menneskene (44-45), og som udgør en ætiologi til grundlæggelsen af pankration (55-57).

Bacchylides benytter direkte tale i fem⁴¹ ud af de seks epinikier, som indeholder mytologiske fortællinger. På dette punkt adskiller han sig markant fra Pindar, der til sammenligning benytter direkte tale i syv⁴² ud af de 35 epinikier, hvori han fortæller myter. I myten om Herakles og den nemeiske løve er det grundet den fragmentariske overlevering vanskeligt at vurdere, hvilken funktion den direkte tale har. Men brugen af

37. Jebb (1905: 337). Athenes samtalepartner er ifølge forfatteren nymfen Nemea, som på flere samtidige vasemalerier skulle være tilstede under kampen sammen med Athene.

38. *Ode* 9.11-13: πρ[ώτιστ]ον Ἀργείων κριτοί / ἄθλησαν ἐπ' Ἀρχεμόρωι, τὸν ξανθοδερκῆς / πέφν' ἄωτεύοντα δράκων ὑπέροπλος.

39. Denne tradition følger Pindar også i *Nem.* 8.50-51 og *Nem.* 10.28.

40. Maehler (1982: 252 n. 4) er af samme opfattelse, hvorimod Kenyon (1897: xxxvi) mener, at Bacchylides med myten fortæller "a different legend of the origin of the Nemean games from that which he employed in *Ode* IX."

41. *Ode* 1.76ff., *Ode* 3.37-47, *Ode* 5.79ff., *Ode* 11.104-105 og *Ode* 13.44-57.

42. *Ol.* 1.75-85, *Ol.* 8.42-46, *Pyth.* 4.13ff., *Pyth.* 9.30-37; 39-65, *Nem.* 10.76-79; 80-88, *Isthm.* 6.42-49; 52-54, *Isthm.* 8.35a-45.

direkte tale giver generelt Bacchylides' digte et episk præg,⁴³ og den peger i visse tilfælde i retning af det attiske drama.⁴⁴ Dette finder sit stærkeste udtryk i Bacchylides' *Dithyrambe* 18, hvor koret synger dialogpartier med den athenske konge Aigeus, samt i *Ode* 5, som jeg vil gennemgå nærmere i kapitel 4.

Bacchylides bekræfter nu, at myten markerer oprindelsen til den hæderbringende pankration-disciplin (58-66), og han hylder den unge sejrherre for at have vundet sejrskransen i Nemea og dermed hædret sin hjemby (67-76). Han beskriver dernæst for nymfen Aigina, hvordan en ung pige med lys stemme springer omkring på blomstrende bakker og synger nymfens pris sammen med sine veninder (83-90). Scenen er næsten endnu mere idyllisk end brylluppet i Pindars *Nemea* 5, og idyllen skal også her danne en kontrast til mytefortællingernes brydekampe og krige.⁴⁵ Og ganske ligesom muserne på Pelion-bjerget synger de unge piger om Asopos' slægt (94-99), hvormed sangens anden mytefortælling kan tage sin begyndelse.

Achilleus og Aias

Det er nu ikke de syngende piger, der fortæller den følgende myte, men derimod digteren selv. Og denne gang handler myten ikke om Peleus og Thetis, men om deres søn Achilleus og deres nevø Aias (100-104). Fra at have hørt om en brydekamp i Nemea tages lytterne nu med til kysten ved Troja, hvor Aias er ved at forsvare danaernes skibe mod de fremstormende troere (105-113).

Ganske som i *Iliadens* femtende sang holder Aias Hektor og hans krigere stangen, mens Achilleus plejer sin vrede i sin egen lejr. Hos Homer er Aias den kriger, som ivrigst opfordrer hellenerne til at blive ved med at kæmpe, selvom troerne med Zeus' velsignelse og Apollons hjælp trænger dem længere og længere tilbage mod skibene (*Il.* 15.501-513; 560-564). Hos Bacchylides gør Achilleus i mytefortællingens indledende passage ikke nogen synderlig heldig figur, og det er tydeligvis Aias, der fremstår som den store helt. Men i de følgende vers fremhæver Bacchylides betydningen af Achilleus' fravær ved at berette, hvordan troerne hidtil har skjult sig inde i byen af frygt for

43. Således også Robbins (1997: 280) og Jebb (1905: 58).

44. Se Johansen (1984: 127) og Trypanis (1981: 113-114). Sammenlign også Bacchylides' *Dithyrambe* 16 med Sofokles' *Thraciniaiæ*.

45. Således også Burnett (1985: 95).

Achilleus (114-120). Da Peleiden nu har trukket sig ud af krigen, er troerne styrtet ned mod danaernes skibe, hvor Aias og hans folk standhaftigt står imod.

Med en lignelse, der over en hel epode illustrerer troernes genvundne mod efter Achilleus' tilbagetrækning, peger Bacchylides også fortælleteknisk på sin brug af den episke tradition. Ligesom nordenvinden kan gøre sømænd panikslagne, når de om natten sejler på havet, og angsten langt om længe forsvinder med daggryets komme, således har troerne med Achilleus' tilbagetrækning fået nyt kampmod (124-140). Bacchylides gør tydeligt opmærksom på Achilleus' uundværlige kvaliteter som kriger, helt i tråd med den episke tradition. Troerne er fuldstændig i Peleidens hænder, ligesom sejlernes skæbne afhænger af vejret. Fortællingens ringkomposition har nu nået sin ende, og tilhørerne befinder sig atter ved danaernes skibe. En lignende ringkompositorisk fortælleteknik benytter Bacchylides i den vældige myte om kong Proitos' døtre i *Ode* 11 (40-123).⁴⁶

De følgende vers er for fragmentarisk bevaret til, at man kan læse Bacchylides' kommentar til dette sted i myten. Men han forudser i fortællingens sidste vers, at troernes stormløb er dømt til at mislykkes, og at de skal falde for Aiakidernes hænder (164-167).

Hermed stopper fortællingen, som har spændt sig over 72 vers, altså lidt under en tredjedel af sangen. Publikum har hørt, hvordan Aias heroisk må holde troerne tilbage ved danaernes skibe, fordi hans fætter Achilleus εἶνεκ[ε]ν ξανθᾶς γυναικός (136), "på grund af en lyshåret kvinde", har valgt at blive i sin lejr. Achilleus' fravær og flere af gudernes velsignelse har givet troerne ny styrke, men Bacchylides lader med de to sidste vers forstå, at troerne endeligt vil falde, når Achilleus kommer tilbage og kæmper side om side med sin fætter. Alt dette vil tilskuerne sandsynligvis allerede kende til fra den episke tradition om de trojanske krige, og Bacchylides' udførlige brug af en lignelse vil publikum ligeledes efter megen sandsynlighed kunne genkende fra den episke digtning.

Et bemærkelsesværdigt element i denne mytefortælling er, at Bacchylides på intet tidspunkt fortæller om Aias og Achilleus samlet. I fortællingens første halvdel er Aias i fokus, mens Achilleus optager fortællingens sidste halvdel. Herwig Maehler kalder

46. Pindar benytter også af og til ringkomposition, eksempelvis i *Ol.* 7 og *Pyth.* 10. Se Ebbesen (2012: 20) for en illustration af ringkompositionen i *Pyth.* 10.

disse separate fremstillinger af Aias og Achilleus for "ein Meisterstück der Komposition."⁴⁷ Metoden er ifølge Maehler mesterlig, fordi "nur durch diesen kompositorisch geschickten Kunstgriff konnte B. die ἀρετά beider Helden in ein und derselben Szene in wenigen Versen ins hellste Licht rücken, ohne sich zu wiederholen."⁴⁸

Aias' ἀρετά må være hans heroiske vedbliven i kampen og den omstændighed, at han holder Hektor stangen, mens han beordrer sine mismodige kampfæller tilbage i krigen. Achilleus' ἀρετά må derimod være hans store begavelse for krig, som i en hvilken som helst kamp gør ham ekstraordinær i forhold til de øvrige krigere – herunder troernes mægtige Hektor. Henvísningen til, hvor stærke troerne er uden Achilleus som modstander, fungerer på to niveauer. Dels viser den, hvor stor en betydning Achilleus har for krigens udfald; og dels viser den, hvor mægtig en modstand danaerne med Aias som *primus motor* holder stand imod. Dermed illustrerer Bacchylides begge heltes styrke i én og samme fortælling. Som Burnett påpeger, bruger Bacchylides en lignende teknik i sangens første myte, hvor han fremhæver Herakles' utrolige styrke ved at fortælle, hvordan han overvandt den usårlige nemeiske løve.⁴⁹

Årsagen til, at Bacchylides bruger et homerisk forlæg i denne sang, skal måske ses i forlængelse heraf. For hvis Bacchylides vil beskrive Aias' store heltemod, gives der næppe noget bedre materiale end netop hans forsvar af danaernes skibe. Når Pindar til sammenligning fortæller om Telamoniden, er det overvejende med reference til urimeligheden i, at Odysseus fik Achilleus' våben i stedet for Aias.⁵⁰ I modsætning hertil viser Bacchylides i denne sang, hvordan Aias gjorde sig fortjent til at kunne få våbnene, og derved til en vis grad kunne måle sig med sin afdøde fætter ἐν ἀρετῇ. Dermed viser han Pytheas, at sejre både vindes i kraft af medfødte evner og vedholdende mod, og at den ene kvalitet ikke kan stå uden den anden.

Derudover fremhæver Bacchylides vigtigheden af et godt og stabilt samfund. Begge sangens mytefortællinger beskæftiger sig med (gen)indførelsen af lov og orden, sådan som Burnett med rette er inde på.⁵¹ Herakles stopper arrogant vold og indfører retfærdighed for menneskene (44-45) ved at dræbe den nemeiske løve, og Aiakiderne sætter

47. Maehler (1982: 253).

48. Maehler (1982: 254) med henvisning til en lignende teknik i Bacchylides' *Dithyrambe* 18.

49. Burnett (1985: 93).

50. Eksempelvis *Nem.* 7.23-30 og *Nem.* 8.26-32.

51. Burnett (1985: 94).

en stopper for krigens rædsler ved at være bærende kræfter i danaernes sejr (164-167). Jeg er ganske enig i Burnetts betragtning, eftersom Bacchylides selv tydeliggør dette tema i den resterende del af sangen, hvor han fortæller, at nymferne Arete, Euklia og Eunomia sammen styrer sejrherrens hjemø (176-189). Ligesom Pindar afslutter han sangen med at lovprise Pytheas' træner (190-198) og hans gæstfrie fader (220-228).

Begge mytefortællinger i *Ode* 13 handler altså om kampe for lov og orden, og de omhandler begge mytologiske karakterer, der sættes i umiddelbar forbindelse med sejrherren. Myterne fungerer derved som eksempler for den unge sejrherre på, hvilke værdier i tilværelsen der er vigtige. På denne måde udviser Bacchylides' *Ode* 13 tydeligt slægtskab med Pindars *Nemea* 5. Bacchylides' *epinikion* adskiller sig dog fra Pindars ved, at det ikke lægger ligeså stor vægt på sejrherrens familie. Bacchylides nævner godt nok Pytheas' fader og træner, men han siger intet om broderen Fylakidas. Dette ligger i forlængelse af Bacchylides' andre epinikier til junioratleter, hvori han heller ikke lægger nævneværdig vægt på sejrherrenes familier. Til gengæld fremhæver han gang på gang vigtigheden af gudfrygtighed, hvorved epinikierne får et didaktisk præg. Emfasen på gudfrygtighed er også, som det vil fremgå af de følgende kapitler, fremtrædende i Pindars og Bacchylides' epinikier til herskere, hvorimod det indtager en betydeligt mindre plads i deres sange til senioratleter.

Endelig adskiller de to epinikier til Pytheas sig ved, at *Ode* 13 fortæller en ætiologisk myte om grundlæggelsen af sejrherrens sportsgren, ligesom sangen, i lighed med *Ode* 5, trækker tydelige veksler på den episke tradition. De homeriske digte anes eksempelvis ikke ligeså tydeligt som inspirationskilde i Pindars epinikier.⁵² Men som den følgende analyse af *Olympia* 1 vil vise, er ætiologiske myter bestemt ikke fremmede for den thebanske sanger.

Kapitel 3. Pindar: *Olympia* 1 (476 f.Kr.)

Eneherskeren Hieron af Syrakus var, så vidt vi kan vurdere, Pindars største kunde. Tre epinikier er tilegnet ham, henholdsvis *Olympia* 1 (476 f.Kr.), *Pythia* 1 (470 f.Kr.) og *Pythia* 2 (475 f.Kr.). Yderligere komponerede Pindar *Pythia* 3 (474 f.Kr.) i anledning af

52. Enkelte referencer findes i *Ol.* 2.79-83, *Ol.* 9.76-79, *Ol.* 13.60-62 og *Pyth.* 6.20-27.

Hierons sygdom. Den sang synes at være blevet inkluderet i samlingen af epinikier, fordi den refererer til en tidligere pythisk sejr (72-76).⁵³

Alle disse fire sange fortæller myter om personer, der har forbrudt sig mod guderne og derfor bliver straffet. Gudfrygtighedstemaet er hyppigt forekommende i Pindars epinikier til herskere,⁵⁴ men myterne til Hieron er alligevel bemærkelsesværdige ved deres meget konkrete fortællinger om straffene for ugudelig opførsel. *Pythia* 1 beskriver, hvordan Tyfon, θεῶν πολέμιος (15), "gudernes fjende", ligger fanget under Aitna; *Pythia* 2 beretter om voldsmanden Ixions straf for at ville forgribe sig på Hera; og *Pythia* 3 fokuserer på den troløse Koronis, Apollon og deres søn Asklepios.

Olympia 1 fortæller fire myter, der tilsammen fylder omtrent halvdelen af sangen. To af disse myter berører forskellige ætiologier til grundlæggelsen af De Olympiske Lege, hvor Hieron i 476 f.Kr. netop havde vundet i enkelthesteløb. Sangens to første myter, som Pindar deler op i en forkert og en sand version, handler om Poseidon og Pelops. Den følgende myte fortæller om Pelops' fader Tantalos, mens sangens sidste myte omhandler Pelops, Oinomaos og Hippodameia.

Pelops og Poseidon

Pindar indleder *Olympia* 1 med en priamel, der oplister vand og dernæst guld som livets største goder, og som sidestiller De Olympiske Lege med solen, der er den varmeste stjerne på dagshimlen (1-7). Fra Olympia drager sejrssangen til Syrakus, hvor den retsindige enehersker og sejrherre forgyldes af musik under symposier (8-17). Digteren opfordrer derfor enhver, som er blevet bevæget af Hierons og hesten Ferenikos' sejr i Olympia, til at tage lyren ned fra knagen og hylde sejrherren, "hvis berømmelse stråler / i den lydiske Pelops' koloni, der er fyldt med gode mænd."⁵⁵

Referencen til Λυδοῦ Πέλοπος ἀποικία, det vil sige Peloponnes, hvor De Olympiske Lege netop har fundet sted, motiverer, ligesom ματρόπολιν i *N.* 5, sangens første mytefortælling. Den fylder blot tre vers, hvori Pindar beretter om Pelops, "som den vældigt

53. For en diskussion af digtets genre se Schade (2006: 374-376).

54. Herskere: *Ol.* 1.54-64, *Pyth.* 1.13ff.; 41, *Pyth.* 2.49; 88-89, *Pyth.* 3.9ff.; 61-62; 103-104, *Pyth.* 5.23-25, *Pyth.* 6.23-25, *Nem.* 1.72 = 7 af 14. Senioratleter: *Nem.* 10.54, *Isthm.* 3.4-6, *Isthm.* 7.43-47 = 3 af 16. Junioratleter: *Pyth.* 8.12-20, *Nem.* 5.31-37, *Nem.* 7.17-20, *Isthm.* 5.11-16 = 4 af 10.

55. *Ol.* 1.23-24: λάμπει δέ οἱ κλέος / ἐν εὐάνορι Λυδοῦ Πέλοπος ἀποικία.

stærke jordomholder Poseidon / blev forelsket i, da Klotho tog ham op af den rene kedel, / udsmykket med en skulder, der lyste af elfenben.”⁵⁶

Pindar-scholierne forklarer, at Pindar med referencen til kedlen og Pelops’ elfenbensskulder henviser til en historie, der lyder, at Pelops’ fader Tantalos engang serverede sin parterede søns lemmer til guderne for at teste deres alvidenhed.⁵⁷ Uvidende herom kom Demeter for skade at spise Pelops’ skulder, som guderne efterfølgende erstattede med elfenben, da de i en pletfri vandkedel genskabte ham. Walter Burkert mener, at denne myte oprindeligt fungerede som ætiologi for grundlæggelsen af De Olympiske Lege.⁵⁸ Burkerts tese virker overbevisende, idet han viser, at stadionløbet, der er den ældste disciplin ved sportslegene, i begyndelsen blev afviklet som et ritual, hvor offerknogler lå på et podium ved målstregen. Vinderen af stadionløbet fik en fakkel, som han kunne antænde disse knogler med. Hertil supplerer Gregory Nagy, at myten dermed fortæller om oprettelsen af De Olympiske Lege med udgangspunkt i stadionløb.⁵⁹

Denne version af myten afviser Pindar dog eftertrykkeligt sandhedsværdien af. Nok eksisterer der *θαύματα πολλά* (28a), “mange vidundere”, men “menneskenes / snak bevæger sig langt ud over det sandfærdige,”⁶⁰ ligesom “historier, der er dekoreret med farverige / løgne, bedrager.”⁶¹ Et lignende syn på poesens vildledninger giver Pindar udtryk for i *Nemea* 7 (20-23), hvor han specifikt fokuserer på Homer (21). I nærværende passage synes kritikken at være mere generel, hvilket kunne betyde, at denne version af myten var udbredt på Pindars tid. Timothy Gantz viser dog, at vores tidligst bevarede litterære kilde til versionen er hellenistisk.⁶² Der var altså ikke nødvendigvis en etableret Pelops-myte i klassisk tid, hvorfor Pindar fint kunne præsentere sin egen version af myten.

56. *Ol.* 1.25-27: τοῦ μεγασθενῆς ἐράσσατο Γαῖαοχος / Ποσειδάν, ἐπεὶ νιν καθαρῶ λέβη- / τος ἔξελε Κλωθῶ, / ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκαδμένον.

57. Schol. *Olymp.* I 40a.-f. i Drachmann, ed. (1903: 29-30).

58. Burkert (1983: 97-103).

59. Nagy (1990: 127).

60. *Ol.* 1.28a-28b: βροτῶν / φάτις ὑπὲρ τὸν ἀλαθῆ λόγον.

61. *Ol.* 1.29: δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις / ἐξαπατῶντι μῦθοι.

62. Gantz (1993: 534).

Pindar nævner ikke, hvad han konkret opponerer mod i den afviste myte. Men eftersom myten beskrives som *θαυματός* (28a), må det enten være Poseidons forelskelse i Pelops eller Pelops' elfenbensskulder. Ved at sammenligne den første version af myten med Pindars egen er det muligt at danne sig et vist indtryk af, hvori kritikken består. Pindar henvender sig til Pelops og forsikrer, at han vil fortælle hans historie *ἀντία προτέρων* (36), "i modstrid med mine forgængere." Uden blot en snert af anstødelige bagtanker inviterede Tantalos nemlig guderne *εὐνομώτατον / ἐς ἔρανον* (37-38), "til et yderst anstændigt / gilde." Her blev Poseidon forelsket i Pelops og tog ham med op på Olympien, hvortil Zeus også senere skulle bringe Ganymedes (40-45).

Referencen til Ganymedes og Zeus burde afkræfte, at Pindar opponerer mod Poseidons forelskelse i Pelops. Det må derfor snarere være historien om elfenbensskulderen, og dermed Demeters kannibalistiske fejltrin, som Pindar ikke bryder sig om. Pindar nævner ikke i sin version af myten, at Pelops har en elfenbensskulder, og derfor fremgår det ikke, hvad der specifikt vækker Poseidons begær. Bundy har samme betragtning,⁶³ men flere nyere forskere synes at overse denne detalje.⁶⁴ Nagy antager, at Poseidon også i Pindars version er blevet forelsket i Pelops på grund af elfenbensskulderen, hvilket i hans opfattelse bevidner, at Pindar i virkeligheden ikke afviser den første myte – for hvis ikke Demeter spiste Pelops' skulder, hvor skulle han så have fået elfenbensskulderen fra? Snarere mener han, at Pindars "shock" is a poetic convention,⁶⁵ som skal tjene til at kombinere denne grundlæggelsesmyte med den anden grundlæggelsesmyte sidst i sangen. Rutherford spørger på sin side, om Pelops mon er blevet født med elfenbensskulderen.

Det står dog ordret i Pindars version, at Poseidon bortførte Pelops, *δαμέντα φρένας ἰμέρω* (41), "fordi han var undertvunget af begær i sit sind". Der er intet i denne passage, der kræver, at Poseidons begær skulle være blevet vækket af Pelops' elfenbensskulder, som ellers blev beskrevet over et helt vers i den første version, hvis samlede versantal var tre. Dette fravalg er altså ganske bevidst fra Pindars side, og det bevidner, at han afviser, at Tantalos skulle have serveret sin søns lemmer for guderne. Så i stedet for at kombinere denne grundlæggelsesmyte med sangens anden grundlæggelsesmyte,

63. Bundy (1962: 8-9).

64. Eks. Rutherford (2011: 114), Griffith (2000: 21; 1989: 171n4), Nagy (1990: 126).

65. Nagy (1990: 132-135).

som vil blive diskuteret nærmere nedenfor, mener jeg, at Pindar ønsker at erstatte én blasfemisk ætiologi med en anden mere lødig af slagsen.

Det er ligeledes interessant at mærke sig, at Pindar kritiserer en myte, hvori Demeter har gjort en uheldig figur. Som både Thomas Heine Nielsen og R. Drew Griffith viser, besad Hierons slægt et præsteskab for Demeter og Persefone, og efter sin sejr ved Kyme i 474 f.Kr. – altså to år efter, at Pindar skrev *Olympia* 1 – dedikerede Hieron et tempel til Demeter og Persefone i Delfi.⁶⁶ Pindar nævner ligeledes Demeter og Persefone i forbindelse med Hieron i *Olympia* 6 (93-96) og Sicilien i *Nemea* 1 (13-15), og det samme gør Bacchylides i *Ode* 3 (1-2) og *Ode* 5 (59). At den første myte sætter Demeter i dårligt lys kan altså tillige være en årsag til Pindars afvisning af den.

Pindar uddyber sin mytekritik i de følgende vers, hvor Pelops' opstigning til Olympen sammen med Poseidon giver anledning til, at "en misundelig nabo straks i det skjulte sagde,"⁶⁷ at Tantalos og guderne havde kogt og fortæret Pelops' lemmer. Den afviste myte er altså resultatet af ondskabsfuld sladder, og den bærer derfor intet sandfærdigt i sig. Den står dermed i skærende kontrast til Pindars egen etik i fortællingens sidste vers: "Jeg vil aldrig kunne kalde en gud for en grovæder - det afholder jeg mig fra."⁶⁸

Tantalos

Inden tilhørerne bliver præsenteret for den sande ætiologi for grundlæggelsen af De Olympiske Lege, redegør Pindar for den virkelige årsag til, at Tantalos blev straffet. Tantalos' kvaler var allerede et udbredt tema på Pindars tid,⁶⁹ men der var forskellige opfattelser af, hvilke kvaler han måtte lide. I *Odysséen* (11.582-592) er Tantalos en hungrende og tørstig olding, som søens vand og træernes frugter undviger, hver gang han rækker ud efter dem. Andre kilder beretter, at Zeus som straf hængte en stor klippe over Tantalos' hoved.⁷⁰ I den følgende myte lægger Pindar sig op ad den sidstnævnte tradition. Men det vigtigste for ham er at fortælle, hvad Tantalos rent faktisk

66. Nielsen (2002: 1; 4). For tilbedelsen af Demeter og Kore i Syrakus se Griffith (1989: 172).

67. *Ol.* 1.47: ἔννεπε κρυφῆ τις ἀντίκα φθονερῶν γειτόνων.

68. *Ol.* 1.52: ἐμοὶ δ' ἄπορα γαστρίμαρ- / γον μακάρων τι' εἰπέειν· ἀφίσταμαι.

69. Gantz (1993: 531).

70. Schol. *Olymp.* I.91a i Drachmann, ed. (1903: 37-38) nævner Alkaios og Alkman. Cf. *Isthm.* 8.10.

blev straffet for, hvis det ikke var for at servere sin egen søn som måltid til guderne og dermed gøre de udødelige skyldige i en skændig handling.

Dette løser han ved at understrege gudernes velvilje over for Tantalos og dermed give Tantalos selv hele ansvaret for straffen: “For hvis der var én dødelig mand, som Olympens vogtere / havde respekt for, så var det Tantalos. Men / han kunne ikke fordøje denne / store velstand, og i kraft af sin umættelige grådighed / pådrog han sig en kæmpestor ulykke.”⁷¹ Tantalos havde misbrugt gudernes velvilje, “da han bestjal de udødelige / og gav den nektar og ambrosia, / som de havde gjort ham udødelig med, / til sine drikkekammerater.”⁷²

Pindar vil med denne myte understøtte sin kritik af den tidligere myte ved at fortælle den virkelige årsag til Tantalos’ navnkundige kvaler. Samtidig vil han vise den nykårede olympiske sejrherre og enehersker over Syrakus, hvad der sker, hvis man tror, man kan narre guderne. Et lignende eksempel benytter Pindar i *Pythia* 2, som også er skrevet til Hieron. Heri fortæller Pindar om Ixion, der forsøgte at forgribe sig på Hera. Zeus fandt ud af det, og Ixion “faldt ned i ubrydelige fodlænker / og modtog et budskab, der er møntet på alle.”⁷³ Koronis og Asklepios tjener samme funktion i *Pythia* 3. Apollon bliver i denne sang forelsket i Koronis, som er ham utro (24-26). Deres søn Asklepios misbruger efterfølgende gudernes gave, da han modtager bestikkelse og derfor bruger sin lægekyndighed til at vække en død mand til live (54-57). Både mor og søn lider en kummerlig død. At Tantalos i *Olympia* 1 giver nektaren og ambrosiaen til sine drikkekammerater (61) må ligeledes tjene som et vink med en vognstang til Hieron, som Pindar først i sangen lod forgylde af “sådan nogle sange, som vi mænd / ofte morer os med rundt om det muntre bord.”⁷⁴

71. *Ol.* 1.54-57a: εἰ δὲ δὴ τιν’ ἄνδρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποῖ / ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος· ἄλ- / λὰ γὰρ καταπέψαι / μέγαν ὄλβον οὐκ ἔδυνάσθη, κόρω δ’ ἔλεν / ἄταν ὑπέροπλον.

72. *Ol.* 1.60-64: ἀθανάτους ὅτι κλέψαις / ἀλίκεσσι συμπόταις / νέκταρ ἀμβροσίαν τε / δῶκεν, οἷσιν ἄφθιτον / θέν νιν.

73. *Pyth.* 2.41: ἐν δ’ ἀφύκτοισι γυιοπέδαις / πεσῶν τὰν πολύκοινον ἀνδέξατ’ ἀγγελίαν.

74. *Ol.* 1.16-17: οἶα παίζομεν φίλαν / ἄνδρες ἀμφὶ θαμὰ τράπεζαν.

Pindar vil altså med denne myte understøtte sin kritik af den tidligere myte ved at vise, at guderne var uden del i Tantalos' fordærvede opførsel. Desuden vil han advare Hieron om at lade den megen succes stige ham til hovedet. "For den mand, der ønsker at skjule for guden, / hvad han foretager sig, er galt afmarcheret."⁷⁵

Pelops, Oinomaos og Hippodameia

Med denne formaning bevæger Pindar sig over til sangens sidste mytefortælling. En sådan overgang, hvor en gnome motiverer en mytefortælling, er den mest benyttede overgang hos både Pindar og Bacchylides,⁷⁶ og den udløser ofte en moralsk mytefortælling, idet myten kvalificerer den pågældende gnome.⁷⁷ Som følge af faderens bedrag sender guderne Pelops ned til menneskene igen (65-66). Og da hans kinder begynder at få en mørkere kulør, beslutter den unge mand sig for at skaffe sig en kone (67-69). Valget falder på *εὐδοξόν Ἴπποδάμειαν* (70), "den velrenommerede Hippodameia", hvis fader Oinomaos imidlertid udgør et vist problem. "For ved at have dræbt tretten mænd, / bejlere, udskyder han sin datters / bryllup."⁷⁸

Pelops tyer derfor til sin gamle elsker Poseidon, som ikke har mistet sin velvilje over for ynglingen. En nat påkalder Pelops guden og beder om hjælp til at afværge Oinomaos' mordforsøg samt om midler til at overvinde ham i væddeløb (71-85). Poseidon hører Pelops' bøn og giver ham en gylden vogn med utrættelige heste spændt for (86-87). Pelops tog derefter til Pisa, "dræbte den voldelige Oinomaos og gik i seng med hans datter."⁷⁹ Så snildt kan det gøres, når man har guderne på sin side.⁸⁰

I modsætning til sin fader misbruger Pelops nemlig ikke gudernes velvilje. Pelops fungerer følgelig som Tantalos' diametrale modsætning i denne myte. Hvor Tantalos tjener som advarsel til Hieron om ikke at misbruge gudernes gaver, er Pelops et mønstereksempel på, hvor lykkeligt et liv man kan få, hvis man respekterer guderne.

75. *Ol.* 1.64: *εἰ δὲ θεὸν ἀνὴρ τις ἔλπεται / <τι> λαθόμεν ἔρδων, ἀρμαρτάνει.*

76. Pindar: *Ol.* 1.35-36, *Ol.* 2.53-60, *Ol.* 4.17-18, *Ol.* 7.24-27, *Ol.* 9.28-29, *Ol.* 13.18, *Pyth.* 1.92-94, *Pyth.* 3.85-86, *Pyth.* 5.54-55, *Pyth.* 6.19-27, *Pyth.* 8.13-16, *Pyth.* 10.27-31, *Nem.* 3.20-22; 40-43, *Nem.* 7.23-24, *Nem.* 8.4-5, *Isthm.* 4.31-35, *Isthm.* 7.43-44. Bacchylides: *Ode* 3.21-23, *Ode* 5.53-55.

77. Således også Rutherford (2011: 110) og Bowra (1964: 290).

78. *Ol.* 1.79-81: *ἐπεὶ τρεῖς τε καὶ δέκ' ἀνδρας ὀλέσαις / μναστῆρας ἀναβάλλεται γάμον / θυγατρός.*

79. *Ol.* 1.88: *ἔλεν δ' Οἰνομάου βίαν παρθένου τε σύνευνον.*

80. Cf. Apollons forførelse af Kyrene i *Pyth.* 9.67-68.

Samme metode med et tilskyndende og et advarende eksempel benytter Pindar med Kroisos og Falaris i *Pythia* 1 (94-98), Kinyras, Ixion og Rhadamanthys i *Pythia* 2 (15-17; 21-48; 73-75) samt Idas, Lynkeus og Polydeukes i *Nemea* 10 (59-72). De to første sange er skrevet til Hieron, mens den sidste er komponeret til senioratleten Theaios fra Argos. Sidestillingen mellem Pelops og Hieron fremhæves på samme måde som i myten med Tantalos. Pindar viser det tydeligst ved, at Hierons "berømmelse stråler / i den lydiske Pelops' koloni" (23-24), mens Pelops' "berømmelse / skinner langt væk fra De Olympiske Lege".⁸¹

Med fortællingen om Pelops' sejr over Oinomaos berører Pindar en anden central myte om grundlæggelsen af De Olympiske Lege, nemlig at Pelops grundlagde legene som kompensation for Oinomaos' død.⁸² Denne ætologi tager sit udgangspunkt i stridsvognsløbet, som ligger tæt op ad Hierons nylige sejr, i modsætning til sangens første myte, der tog sit udgangspunkt i stadionløbet. Dette leder som nævnt Nagy til at mene, at Pindar kombinerer myten om Pelops' sønderlemmelse med myten om hans stridsvognskamp mod Oinomaos.⁸³ For at understøtte dette henviser Nagy til, at stadionløbet kom før stridsvognsløbet som disciplin i De Olympiske Lege, ligesom Pelops' død (og genopstandelse) kom før hans besejring af Oinomaos.⁸⁴

Jeg mener ikke, det er helt så subtilt, som Nagy præsenterer det. Som jeg forsøgte at vise ovenfor, ønsker Pindar efter min opfattelse ikke at kombinere de to myter. Pindar giver meget klart udtryk for, at han afviser myten om Pelops' partering. I stedet fortæller han, at Poseidon af uspecificerede årsager bliver forelsket i Pelops og tager ham med op på Olympen – ligesom Zeus senere skulle gøre med Ganymedes (40-45). Pindar giver i sin myteversion ikke udtryk for, at Pelops er udstyret med en elfenbensskulder, og han nævner ikke, hvad der konkret gør Poseidon forelsket i Pelops. Pindar afviser dermed den ætologi, der efter Burkerts og Nagys opfattelse har udgangspunkt i stadionløbet.

81. *Ol.* 1.93-94: τὸ δὲ κλέος / τηλόθεν δέδορκε τᾶν Ὀλυμπιάδων.

82. Nagy (1990: 119); Burkert (1983: 95).

83. Nagy (1990: 126ff.); se også Burkert (1983: 95-96).

84. Nagy (1990: 127).

Myten om Pelops, Oinomaos og Hippodameia fungerer på flere niveauer. Den skal vise sejrherren, hvor gunstigt det er at nære respekt for guderne. Dermed skal den udgøre den positive modpol til det anderledes negativt ladede *exemplum*, som myten med Tantalos udgør. Derudover skal den erstatte sangens første fortælling som ætologi for grundlæggelsen af de Olympiske Lege. Den første fortælling indebærer nemlig, at en gudinde, som sejrherren endda besidder et præsteskab for, skulle have spist menneskekød, hvilket Pindar ikke kan acceptere. På dette mytekritiske niveau ligger myten i forlængelse af *Olympia* 9 og *Nemea* 5. Pindar fremhæver i alle sine epinikier til Hieron vigtigheden af at være ydmyg og taknemmelig over for guderne. Dette er fuldstændig i tråd med hovedtemaet i Bacchylides' sejrssange til den syrakusianske enehersker, hvilket *Ode* 5 er et mønstereksempel på.

Kapitel 4. Bacchylides – Ode 5 (476 f.Kr.)

Hieron var ligeledes en betydelig kunde hos Bacchylides. Tre epinikier er tilegnet ham, henholdsvis *Ode* 3 (468 f.Kr.), *Ode* 4 (470 f.Kr.) og *Ode* 5 (476 f.Kr.). To af disse sange indeholder mytologiske fortællinger, nemlig *Ode* 3 og *Ode* 5. *Ode* 4 er med sine blot tyve vers et eksempel på den korte type epinikier uden mytefortællinger, der blev opført på stedet umiddelbart efter den pågældende sejr.⁸⁵

Ode 3 fortæller to myter, hvormed den tematisk lægger sig tæt op ad *Ode* 5. Sangens hovedmyte handler om den sardiske enehersker Kroisos, som i rigdom og magt udgør en tydelig parallel til Hieron. Kroisos beslutter at brænde sig selv og sin familie på et bål, da perserne har indtaget Sardis (23-35). Mens han står på bålet, anråber han Apollon og minder guden om alle de gaver, han har sendt til Delfi (36-47). Zeus og Apollon hører anråbelsen, slukker bålet og bringer den detroniserede hersker og hans familie til Hyperboræernes øer (55-62).

I sangens sidste myte fortæller Apollon den thessaliske konge Admetos, at han skal vide to ting. Dels at man i morgen kan se solens lys for sidste gang; dels at man ligeså vel kan leve halvtreds år endnu i stor velstand og lykke (76-82).

85. Cf. Pindar *Ol.* 9.1-4. Se også Robbins (1997: 283) og Trypanis (1981: 110).

Meleager og Herakles

I *Ode* 5 forener Bacchylides i én sammenhængende myte de budskaber om ydmyghed over for guderne og lykkens omskiftelighed, som han otte år senere gentager til Hieron i *Ode* 3. Sangens myte tager sin begyndelse i vers 56 og slutter 120 vers senere, hvormed den fylder omtrent tres procent af sangen. Mytens rammefortælling er Herakles' møde med sagnhelten Meleager i underverdenen, mens hovedfortællingen er Meleagers beretning om sin egen jammerlige død.

Mytefortællingen motiveres, ligesom den sidste myte i Pindars *Olympia* 1, af en gnome: "intet / menneske er nemlig tilsmilet af lykken / på alle områder".⁸⁶ Denne gnome illustrerer mytefortællingen gyldigheden af. Bacchylides fortæller, hvordan λέγουσιν (57), "folk siger", at Herakles engang steg ned til "Persefone med de slanke anklers bolig"⁸⁷ for at bringe Kerberos, hunden, der bevogter underverdenen, op i lyset. Hernede i skyggerne støder Herakles blandt andre på Meleagers genfærd, som er i fuld udrustning (72). Efter lidt indledende misforståelser finder heltene fælles fodslag (71-84), og Herakles spørger, hvem der dog dræbte så herlig en helt som Meleager – var det mon en person sendt fra Hera, som ligeledes er ude efter Herakles selv (86-92)?

Meleager indleder sin beretning med et synspunkt, der ligger meget tæt op ad den gnome, som mytefortællingen blev motiveret af: "Vanskeligt er det / at ændre gudernes vilje / for jordiske mænd."⁸⁸ Hvis Meleagers fader Oineus havde vidst dette, havde han været flittigere til at hædre Artemis med ofringer (97-104). Som straf for hans forsømmelser sendte gudinden et hærgende vildsvin, som raserede Kalydons marker (104-110). Først efter lange kampe og adskillige faldne overvandt aitolerne uhyret (111-124); men så udbrød en kamp om vildsvinets skind mellem aitolerne og kureterne, hvorunder Meleager i kampens hede kom for skade at dræbe to af sine morbrødre (124-135). "Hårdhjertede / Ares skelner nemlig ikke / ven fra fjende i krigen."⁸⁹

Dette er Meleagers moder Aleppa imidlertid ikke enig i. Hun brænder derfor det træstykke, som symboliserer Meleagers liv, og dermed er hans liv færdigt (136-144). Midt under en kamp foran Pleurons porte mærker han, at hans liv svinder hen, og han

86. *Ode* 5.53-55: οὐ / γὰρ τις ἐπιχθονίῳν / πάντα γ' εὐδαίμων ἔφν.

87. *Ode* 5.59: δώματα Φερσεφόνας τανισφύρου.

88. *Ode* 5.94-96: χαλεπὸν / θεῶν παρατρέψαι νόον / ἄνδρεςσι ἐπιχθονίοις.

89. *Ode* 5.129-131: οὐ γὰρ / καρτερόθυμος Ἄρης / κρίνει φίλον ἐν πολέμῳ.

dør, alt imens han jamrer over sin tabte ungdom (145-154). Herakles græder selv for første gang, da han har hørt Meleagers beretning (155-158), og i beundring for den store helt spørger han, om han har efterladt en søster hjemme i Oineus' palads (165-169). Meleager bekræfter, at han rigtig nok har efterladt en søster hjemme i paladset, nemlig "Deianeira, / som stadig er uerfaren med den gyldne / Afrodites fortryllende kunster".⁹⁰

Med denne reference til Herakles' fremtidige hustru stopper Bacchylides mytefortællingen: "Liljearmede Kalliope! / Stands din velbyggede vogn / her."⁹¹ Sådanne afbrydelser er, jævnfør kapitel 1, ret hyppige hos Pindar, men de forekommer ikke andre steder hos Bacchylides. Hos Pindar markerer afbrydelserne enten, at digteren ikke vil gå yderligere i detaljer med det, han er begyndt at tale om (*Pyth.* 11.38-40, *Nem.* 5.14-16); at han fornemmer, at han med sin fortælling har bevæget sig for langt ud ad en tangent (*Nem.* 3.26-27); eller at han simpelthen ikke har tid til at gå yderligere i dybden med stoffet (*Nem.* 4.69-72).

Jeg mener, at Bacchylides stopper mytefortællingen af sidstnævnte årsag. Sangen har på dette tidspunkt nået 175 vers, hvilket er forholdsvis langt for et *epinikion*, selv Pindars jævnlige dobbeltvers medregnet. Derudover har Bacchylides allerede behandlet centrale temaer som gudfrygtighed og lykkens omskiftelighed, og han har, vigtigst af alt, illustreret gyldigheden af den gnome, som han indledte mytefortællingen med. Endelig lader Bacchylides i flere af sine sange til at have en forkærlighed for allusioner, hvilket hans hentydning i *Ode* 13 til Achilleus' rolle i troernes fremtidige nederlag er et fint eksempel på.⁹² Det er derfor tilstrækkeligt for ham at henvise til Deianeiras medvirken i Herakles' død og så gå videre til at lovprise Zeus, Alfeios, Pelops og Pisa (178-182). Denne abrupte overgang gør desuden budskabet til Hieron meget tydeligere, end hvis Bacchylides havde mejslet sin morale i sten.⁹³

Bacchylides vil med myten vise Hieron, at intet menneske er tilsmilet af lykken på alle områder (53-55). Ikke engang den store atletiske helt Herakles, der udførte så mange forunderlige bedrifter, lod guderne leve et liv uden pinsler – han blev ligefrem

90. *Ode* 5.173-175: Δαϊάνειραν, / νῆϊν ἔτι χρῦσέας / Κῦπριδος θελεξιμβρότου.

91. *Ode* 5.176-178: λευκώλενε Καλλιόπα, / στᾶσον εὐποίητον ἄρμα / αὐτοῦ.

92. Se også Robbins (1997: 280-281).

93. Således også Johansen (1984: 134).

myrdet af sin egen kone! Dette er det samme, som Bacchylides illustrerer over for Hieron med fortællingen om kong Kroisos i *Ode 3*: selv den rigeste, mest succesrige hersker kan omstyrtes. Kroisos' lykke er, at han har husket at ofre troligt til guderne, hvilket kong Oineus i *Ode 5* ikke har gjort. Denne omstændighed skal Hieron gerne notere sig. Myten om Apollon og Admetos i *Ode 3* indeholder et lignende budskab, nemlig at lykken kan skifte hvad dag, det skulle være. Man kan ligeså vel leve halvtreds år endnu i blomstrende velstand, som man kan falde død om i morgen (78-84).

Vigtigheden af at være ydmyg over for guderne viser Bacchylides i *Ode 5* ved, at samtlige betydelige handlinger i myten sker gennem guderne. Det er Artemis, der sender vildsvinet til Kalydon (97-107); det er en *daimon*, der indgyder aitolerne styrke til at overvinde kureterne (113-114); og det er Ares, der blænder Meleager, så han dræber sine morbrødre, hvorved han graver sin egen grav (128-135). Samme tema behandler Bacchylides i *Ode 11*, som er skrevet til junioratleten Alexidamos fra Metapontion. Her gør Hera kong Proitos' døtre vanvittige, fordi de inde i gudindens *temenos* har vovet at sige, at deres fader er rigere end Zeus (43-58). Først efter tretten lange måneder ofrer deres sønderknuste fader til Artemis, som straks tager kontakt til Hera og ophæver døtrenes forbandelse (92-109).

Myten i *Ode 5* indeholder derudover to elementer, som er karakteristiske for Bacchylides' måde at fortælle myter på. Dels gør Bacchylides ligesom i *Ode 13* brug af direkte tale. Dels refererer han meget tydeligt til historier, som er kendt fra den episke tradition. Historien om Meleagers endeligt kender vi fra *Iliadens* niende sang, hvor danaernes udsending Foinix fortæller Achilleus om Meleagers død i et forsøg på at få Peleiden tilbage i kampen. I Foinix' version har kong Oineus med sine manglende ofringer til Artemis også foranlediget, at gudinden sender det hærgende vildsvin (*Il.* 9.533-540), ligesom Meleager tillige har ophidset sin moder ved at dræbe hendes broder (*Il.* 9.566-567).

I modsætning til *Ode 5* slår Aleppa dog ikke sin søn ihjel. Hun forbander ham inderligt til Hades og Persefone, og denne forbandelse hører hævn-gudinden Erinys (*Il.* 9.568-572). Hvorvidt Aleppas forbandelse medfører Meleagers død, melder *Iliaden* intet om.⁹⁴ Bacchylides følger Homer et stykke af vejen, men afviger ved at nævne, at Aleppa egenhændigt myrder Meleager ved at brænde det stykke træ, der symboliserer

94. March (1987: 39) mener, forbandelsen medfører hans død; Gantz (1993: 329) mener det ikke.

hans liv. Dette træstykke er ifølge Jennifer March “a motif taken over from folk-tale”, som muligvis er blevet opfundet af den lyriske digter Stesichoros.⁹⁵

Myten om Meleager og Herakles er ikke ætiologisk, sådan som tilfældet er med Herakles-myten i *Ode* 13. Men i lighed med myten om Achilleus og Aias i *Ode* 13 henviser den til sejrherrens hjemø. Meleager og Herakles mødes i “Persefone med de slanke anklers bolig” (59), hvormed digteren, ligesom Pindar i *Olympia* 1, henviser til Hierons præsteskab for Demeter og Kore. Bacchylides refererer ligeledes til Persefone i *Ode* 3, som han indleder ved at opfordre musen Klio til at synge om “herskerinden over det yderst frugtbare Sicilien / Demeter og den violomkransede Kore”.⁹⁶

Ved at fortælle om Meleager udfører Bacchylides sluttelig to funktioner. Først og fremmest henviser han via Meleagers søster til Herakles’ død, som Deianeira ifølge traditionen havde mere eller mindre bevidst del i.⁹⁷ Dermed illustrerer Bacchylides gyldigheden af den gnome, som mytefortællingen er motiveret af. Derudover sidestiller han Hieron med Meleager⁹⁸ for at understrege temaet om ydmyghed over for guderne, ligesom Pindar gjorde med Pelops og Tantalos i *Olympia* 1. For udover at være broder til Deianeira har Meleager også en anden funktion, nemlig at eksemplificere en succesrig kriger, der selv blandt de døde stråler i sin rustning (*Ode* 5.72). Med gudernes hjælp overvinder Meleager og aitolerne både det kalydoniske viltsvin og kureterne, og det er kun ved et uheld, forårsaget af kong Oineus’ manglende ofringer til Artemis, at Meleager myrder sine morbrødre og som konsekvens heraf selv bliver myrdet af sin moder.

Hieron havde sammen med sine brødre og landsmænd fire år inden *Ode* 5 vundet en betragtelig sejr over Karthago ved Himera, og brødrene rådede på daværende tidspunkt over en hær, der var større end det Peloponnesiske Forbunds samlede tropper.⁹⁹ Succes i krig var altså ikke fremmed for Hieron, og det er derfor oplagt at forestille sig, at Bacchylides har tilstræbt en identifikation mellem helten Meleager og generalen

95. March (1987: 43-44).

96. *Ode* 3.1-2: Ἀριστο[κ]άρπου Σικελίας κρέουσιν / Δ[ά]ματρα ἰστέφανόν τε Κούραν.

97. Bacchylides fortæller myten om Deianeira og Herakles i *Dithyrambe* 16. Også her er det en *δαίμων* (23), som driver handlingen frem. Cf. Sofokles’ *Thraciniaiæ*. For betragtninger over, hvilket af de to digte der kom først, se March (1988: 62-66).

98. Således også Johansen (1984: 133-134).

99. Nielsen (2002: 3-4).

Hieron for at understøtte sit budskab om vigtigheden af at være ydmyg over for guderne.

Mytefortællingen i *Ode 5* er ligesom mytefortællingerne i *Olympia 1* udpræget moralsk anlagt. Myten er motiveret af en gnome, hvis udsagn den illustrerer gyldigheden af. Derudover er myten ligesom fortællingerne i *Olympia 1* didaktisk præget, idet den viser sejrherren konsekvenserne af manglende gudfrygtighed, ligesom den illustrerer lykkens omskiftelighed. Dette er temaer, som Bacchylides behandler i alle sine sejrssange til herskere, hvorved han viser et tydeligt slægtskab med Pindar. Mytefortællingerne i *Olympia 1* og *Ode 5* adskiller sig imidlertid derved, at Pindar afviser én ætiologisk myte og erstatter den med en anden. Derudover fortæller Pindar flere myter af kortere længde, mens Bacchylides fortæller én lang sammenhængende myte. Som det følgende kapitel vil vise, er dette en af de mest centrale forskelle på digternes måder at fortælle myter på.

Kapitel 5. Tematikker og fortælle teknikker

Der er særligt tre temaer, som er helt centrale i Pindars og Bacchylides' mytefortællinger:

1. Gudfrygtighed.¹⁰⁰
2. Sejrherrens hjemby og dens tilknyttede sagnkredse.¹⁰¹
3. Grundlæggelsen af sejrherrens sportsgren/den sportsleg, hvori han har sejret.¹⁰²

Alle disse temaer er i udgangspunktet lovprisende, idet de til en vis grad sidestiller sejrherren med de guder og heroer, som optræder i myterne; men under overfladen giver de digterne rig lejlighed til at fremsætte moralske og didaktiske budskaber, hvilket finder sit tydeligste udtryk i de myter, der har gudfrygtighed som tema.

100. Pindar: *Ol.* 1.55ff., *Ol.* 2.65-67, *Pyth.* 1.13-16, *Pyth.* 2.35-52, *Pyth.* 3.9-15, *Pyth.* 6.19-27, *Pyth.* 8.12-18, *Nem.* 5.26-37, *Nem.* 9.16-27, *Nem.* 10.49-54, *Isthm.* 8.25b-26a; 40. Bacchylides: *Ode* 1.147-150; 163-165, *Ode* 3.26-62, *Ode* 5.57ff., *Ode* 11.40-123.

101. Pindar: *Ol.* 6.29-73. *Ol.* 8.31-52, *Nem.* 3.32-39; 43-52, *Nem.* 4.46-68, *Nem.* 5.8-13; 22-38, *Nem.* 6.46-53, *Nem.* 7.34-49, *Nem.* 8.6-12; 26-32, *Nem.* 10.4-17, *Isthm.* 1.12-13, *Isthm.* 5.35-45, *Isthm.* 6.25-56, *Isthm.* 7.3-15, *Isthm.* 8.17-60. Bacchylides: *Ode* 1.19ff., *Ode* 13.100-172.

102. Pindar: *Ol.* 1.65-96, *Ol.* 3.13-38, *Ol.* 10.24-77, *Pyth.* 12.6-27, *Nem.* 9.6-27. Bacchylides: *Ode* 9.6-20, *Ode* 13.44-57.

Årsagen til, at gudfrygtighedstemaet fylder så meget hos Pindar og Bacchylides, kan have sin forklaring i den korlyriske genres natur. Den græske korlyrik er overvejende karakteriseret ved at være kultisk orienteret.¹⁰³ Det er faktisk kun enkomiet, som er skrevet til fejringen af en bestemt person efter et *symposion*, der ikke synes at være specielt religiøst funderet. Korlyrikkens kultiske orientering fremgår af Pindars og Bacchylides' øvrige korlyriske produktion, som blandt andet omfatter hymner, paianer og dithyramber.

Epinikiet befinder sig i spændingsfeltet mellem at skulle ære de dødelige sejrherre og hylde de udødelige guder. Det er således en slags kombination af enkomiet, der er skrevet *εἰς ἀνθρώπους*, og hymnen, paianen og dithyramben, som er skrevet *εἰς θεούς*.¹⁰⁴ Epinikiet er skrevet til hædringen af en sejrherre i en af de store sportslege; men det er samtidig komponeret til ære for den eller de guder, som den pågældende sportsleg er dedikeret til. Som Holger Friis Johansen viser, var de fire store panhellenske sportslege alle dedikeret til en bestemt gud.¹⁰⁵ De Olympiske og Nemeiske Lege var helliget Zeus; De Pythiske Lege var helliget Apollon; og De Isthmeiske Lege var helliget Poseidon. Sportslegene var dermed grundlæggende religiøse fester. De guder, som legene var dedikeret til, optræder næsten altid i de enkelte epinikier, enten som del af mytefortællingerne eller som modtagere af digterens bønner.

Epinikiedigteren skal altså både hædre de guder, som sportslegene er helliget, og de mennesker, som har sejret i forbindelse med sportslegene. Ved at fortælle myter om heroer og guder sidestiller Pindar og Bacchylides i langt de fleste tilfælde sejrherren med karaktererne i de pågældende mytefortællinger. Dette er ligeledes tilfældet i de fleste af de myter, der omhandler sejrherrens hjemby eller grundlæggelsen af de enkelte sportslege.¹⁰⁶ For at undgå at sætte hovmodige lighedstegn mellem guder og mennesker indfletter Pindar og Bacchylides gnomer og temaer, som påmindrer sejrherrene om deres egen dødelighed og underlegenhed over for guderne. Mytefortællingerne er derfor ganske rigtig lovprisende i udgangspunktet, sådan som Bundy blev citeret for at

103. Johansen (1984: 68-70; 1981: 9).

104. Se også Bowra (1964: 282).

105. Johansen (1981: 10-13).

106. *Pyth.* 9 er et oplagt eksempel på et *epinikion*, hvori myterne næsten udelukkende synes at være lovprisende. Den første myte refererer til sejrherrens hjemø og giftemodne alder (5-70), mens den sidste myte henviser til hans sejrdisciplin og ligeledes til hans alder (105-125). Sådanne myter, der næsten kun er lovprisende, er dog, som jeg har forsøgt at vise, i undertal.

mene i indledningen; men under overfladen forsøger Pindar og Bacchylides gerne at sætte de lovprisende sidestillinger mellem myternes karakterer og sportslegenes sejrherre i perspektiv ved at vise sejrherrenerne konsekvenserne af at tro sig selv på højde med guderne.

Dette moralske og didaktiske præg kommer ligeledes til udtryk i Pindars og Bacchylides' måder at indlede deres myter på. Oftest motiverer Pindar og Bacchylides deres mytefortællinger med *gnomer*,¹⁰⁷ sådan som de gjorde i *Olympia* 1 og *Ode* 5. Dette bevirker typisk, at mytefortællingerne kvalificerer gyldigheden af de *gnomer*, som myterne er udløst af, hvorved fortællingerne får en moralsk eller didaktisk karakter. Pindar og Bacchylides motiverer næsten ligeså ofte deres mytefortællinger med en benævnelse af et person- eller stednavn.¹⁰⁸ Bundy har den gode betragtning, at denne type overgang i reglen "introduces mythical exempla",¹⁰⁹ hvorved myterne tillige får et moralsk og didaktisk præg. Dette kunne blandt andet ses i de første myter i *Nemea* 5 og *Olympia* 1, som Pindar i begge tilfælde benyttede til at fremføre moralske budskaber.

I tillæg til de tre centrale tematikker behandler Pindar og Bacchylides i deres mytefortællinger også en række andre temaer, som imidlertid ikke optræder ligeså hyppigt. Hvad disse mindre temaer angår, er der lidt større forskelle på de to digtere. Pindar lægger som nævnt ofte vægt på familietemaet i sine epinikier til junioratleter, hvormed han understreger vigtigheden af stabilitet og respekt over for autoriteter. Disse budskaber fremhæver Bacchylides på sin side ved at fortælle myter om indførelsen af lov og orden, sådan som han gjorde i *Ode* 13. Derudover fortæller Bacchylides oftere end Pindar myter om lykkens omskiftelighed.¹¹⁰

107. Pindar: *Ol.* 1.35-36, *Ol.* 2.53-60, *Ol.* 4.17-18, *Ol.* 7.24-27, *Ol.* 9.28-29, *Ol.* 13.18, *Pyth.* 1.92-94, *Pyth.* 3.85-86, *Pyth.* 5.54-55, *Pyth.* 6.19-27, *Pyth.* 8.13-16, *Pyth.* 10.27-31, *Nem.* 3.20-22; 40-43, *Nem.* 7.23-24, *Nem.* 8.4-5, *Isthm.* 4.31-35, *Isthm.* 7.43-44. Bacchylides: *Ode* 3.21-23, *Ode* 5.53-55.

108. Pindar: *Ol.* 1.25, *Ol.* 6.29, *Ol.* 8.31, *Ol.* 9.42, *Pyth.* 3.8, *Pyth.* 9.5, *Pyth.* 11.7, *Pyth.* 12.6, *Nem.* 1.13, *Nem.* 2.13, *Nem.* 3.31, *Nem.* 4.46, *Nem.* 5.8, *Nem.* 6.45ff., *Nem.* 7.33-35, *Nem.* 10.5, *Isthm.* 5.34, *Isthm.* 7.2-3, *Isthm.* 8.15b-17. Bacchylides: *Ode* 9.4-6, *Ode* 11.37-40.

109. Bundy (1962: 8 n. 27).

110. Bacchylides: *Ode* 3.77-81, *Ode* 5.57ff. = 2 af 6. Pindar: *Ol.* 2.22-30, *Pyth.* 3.86-103, *Isthm.* 4.31-39 = 3 af 35.

Pindar og Bacchylides afviger ligeledes fra hinanden på en række væsentlige fortælle-letekniske punkter. Pindar bryder jævnligt sine myter op i flere forskellige dele, så han kan kommentere dem undervejs. Dette ses blandt andet ved, at han jævnligt placerer gnomer mellem de enkelte mytefortællinger, hvilket supplerer hans i forvejen meget udbredte brug af gnomer.¹¹¹ Derudover udfører Pindar mytekritik, hvor han afviser en myte, fordi den sætter guderne i et dårligt lys og derfor er utroværdig. Bacchylides kritiserer intet sted de myter, han fortæller. Derimod har han en tendens til at fortælle lange sammenhængende mytefortællinger med hyppig brug af direkte tale.¹¹² Dette episke islæt supplerer han i to af sine sange med tydelige referencer til homeriske forlæg. Pindars kilder kan oftest ikke på samme måde anes, selvom han flere steder henkastet refererer til Homer, Hesiod og andre forgængere.¹¹³ Overordnet set er der altså større fortællekniske end tematiske forskelle på mytefortællingerne i Pindars og Bacchylides' epinikier.

Konklusion

Der er langt flere ligheder end forskelle mellem Pindars og Bacchylides' brug af mytefortællinger i deres epinikier. Tematisk er digterne overvejende ens, mens de fortælleknisk i højere grad afviger fra hinanden. De er begge moralske i flere af deres mytefortællinger, og i sangene til eneherskere og junioratleter er de ofte decideret didaktiske. De vil grundlæggende lære deres modtagere at sætte pris på gudernes gaver, at respektere gudernes autoritet og undgå at tro, at de selv er på niveau med guderne. Dette har formentlig sit udspring i epinikiernes iboende spænding mellem på én gang at være hyldester *εις ἀνθρώπους* og hymner *εις θεούς*.

Forskellene mellem Pindars og Bacchylides' mytefortællinger kommer tydeligst til udtryk i digternes måder at fortælle myterne på. Bacchylides fortæller ofte længere, sammenhængende myter, som indeholder tydelige referencer til andre digtere. Derudover benytter Bacchylides direkte tale i størstedelen af sine epinikier, hvorved hans mytefortællinger får et episk præg. Pindar er anderledes diskret med sine referencer, og han fortæller som regel kortere myter end Bacchylides, ligesom han jævnligt bryder

111. Se eks: *Ol.* 1.28a-35, *Ol.* 10.39-42, *Pyth.* 3.21-23; 36-37, *Pyth.* 9.67-68, *Pyth.* 11.25-30, *Nem.* 1.53-54, *Nem.* 9.15, *Nem.* 10.72.

112. Se også Johansen (1984: 128).

113. Se eks.: *Ol.* 1.36, *Pyth.* 4.277, *Nem.* 7.21, *Isthm.* 4.37, *Isthm.* 6.67.

sine fortællinger op i flere mindre dele, så han kan kommentere dem undervejs. Pindar er i det hele taget en mere kommenterende digter end Bacchylides, både hvad angår mytekritik og hans hyppige brug af gnomer.

Pindar og Bacchylides er ens på det punkt, at de begge vil betydeligt mere med deres mytefortællinger end blot at sidestille sejrherrene med guderne og heroerne og dermed lovprise deres fortrinlighed. De vil belære sejrherrene om god menneskelig opførsel, om respekt for autoriteter og om vigtigheden af at vise guderne ære. Mytefortællingerne i Pindars og Bacchylides' epinikier er dermed som oftest lovprisende i udgangspunktet; men under overfladen formidler de hyppigt moralske og didaktiske budskaber, der skal lære sejrherrene at holde fødderne på jorden og at ære de guder, som de skylder deres succes.

Bibliografi

- Bowra, C.M. 1964. *Pindar*, Oxford.
- Bundy, E.L. 1962. *Studia Pindarica I-II*, Berkeley; Los Angeles.
- Burkert, W. 1983. *Homo Necans*, Berkeley; Los Angeles.
- Burnett, A.P. 1985. *The Art of Bacchylides*, Cambridge, Massachusetts.
- _____ 2005. *Pindar's Songs for the Young Athletes of Aigina*, Oxford.
- Bury, J.B. 1965. *The Nemean Odes of Pindar*, Amsterdam.
- Dowden, K. & N. Livingstone (eds.) 2011. *A Companion to Greek Mythology*, London.
- Drachmann, A.B. (ed.) 1903. *Scholia Vetera in Pindari Carmina: Vol I*, Leipzig.
- _____ (ed.) 1927. *Scholia Vetera in Pindari Carmina: Vol. III*, Leipzig.
- Ebbesen, S. 2012. "Herskerlyrens Oder: Pindars Første og Tiende Pythiske", *Aigis* 12.2: 1-24.
- Farnell, L.R. 1932. *The Works of Pindar: Critical Commentary*, London.
- Gantz, T. 1993. *Early Greek Myth: A Guide to Litterary and Artistic Sources*, Baltimore; London.
- Gerber, D.E. 1989. "Pindar and Bacchylides 1934-1987", *Lustrum* 31: 97-269.
- _____ 1990. "Pindar and Bacchylides 1934-1987 (Continuation)", *Lustrum* 32: 7-98.
- _____ (ed.) 1997. *A Companion to the Greek Lyric Poetry*, Leiden; New York; Köln, 1997.
- Griffith, R.D. 1989. "Pelops and Sicily: The Myth of Pindar O. 1", *The Journal of Hellenic Studies* 109: 171-3.
- _____ 2000. "Pelops and the speal-bone (Pindar "Olympian" 1.27)", *Hermathena* 168: 21-24.
- Jebb, R.C. 1905. *Bacchylides*, Cambridge.
- Johansen, H.F. 1981. *Pindar - Tretten Epinikier*, Herning.

- _____ 1984. *Fri Mands Tale*, Århus.
- Kenyon, F.G. 1897. *The Poems of Bacchylides*, Oxford.
- Köhnken, A. 1971. *Die Funktion des Mythos bei Pindar*, Berlin; New York.
- Maehler, H. 1982. *Die Lieder des Bacchylides: Erster Teil: Die Siegeslieder, vols. I-II*, Leiden.
- March, J. 1987. *The Creative Poet*, Bulletin Supplement 49, University of London.
- Nagy, G. 1990. *Pindar's Homer: The Lyric Possession of an Epic Past*, Baltimore; London.
- Nielsen, T.H. 2002. "Den Historiske Hieron", *Aigis* 2.1: 1-6.
- Pavlou, M. 2010. "Pindar 'Nemean' 5: Real and Poetic Statues", *Phoenix* 64.1/2: 1-17.
- Robbins, E. 1997. "Public Poetry", 221-87 i Gerber (1997).
- Rutherford, I. 2011. "Singing Myth: Pindar", 109-23 i Dowden & Livingstone (2011).
- Schade, G. 2006. "Die Oden von Pindar und Bakchylides auf Hieron", *Hermes* 134.3: 373-78.
- Stern, J. 1971. "The Structure of Pindar's *Nemea* 5", *Classical Philology* 66: 169-73.
- Tortzen, C.G. 2005. *Antik Mytologi*, København.
- Trypanis, C.A. 1981. *Greek Poetry from Homer to Seferis*, London.
- Tyrrell, W.B. 2002. "On Making the Myth of the Nemean Lion", *The Classical Journal* 98.1: 69-71.